

بسط نظریه وظیفه‌گرایی کانت در تحلیل تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی (مورد مطالعه اتانازی)

قاسم فریدی^۱، دکتر احمد اکبری^{۲*}، دکتر محمود غفوری نژاد^۲

۱. دانشجوی دکتری الهیات و معارف اسلامی، واحد سبزوار، دانشگاه آزاد اسلامی، سبزوار، ایران

۲. گروه الهیات و معارف اسلامی، واحد سبزوار، دانشگاه آزاد اسلامی، سبزوار، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷)

چکیده

زمینه: کانت در نظریه‌ی اخلاق خود بر نوعی از وظیفه‌گرایی تأکید دارد که مطلق‌گرایی جزو خصیصه‌های اصلی آن است. در این میان بر اساس تجربه اخلاقی روزمره، انسان با بسیاری از وضعیت‌های اخلاقی مواجه می‌شود که در آن وظایف اخلاقی با یکدیگر تعارض می‌یابند. وظایفی که به نظر کانت ارزش الزام آنها یکسان است و تمام انسانها باید در موقعیت‌های اخلاقی به آن ملزم باشند. به همین دلیل، توجه به نظریه اخلاقی کانت در وجوهی که وظایف اخلاقی با یکدیگر تعارض می‌یابند دارای اهمیت بسیار است. مهمترین مسئله این تحقیق تحلیل تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی بر اساس بسط نظریه وظیفه‌گرویی کانت است. لذا محققان در مقاله پیش رو بر آن شدند تا به بسط نظریه وظیفه‌گرایی کانت در تحلیل تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی به طور خاص اتانازی بپردازند. روش انجام این تحقیق تحلیل منطقی آثار کانت و بدست دادن الگویی برای حل تعارض در گزاره‌های اخلاقی جدید نظیر اتانازی است.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه نشان می‌دهند که کانت درباره الزامی که وظایف اخلاقی دارند و مبنای الزام تفکیکی قائل است که بر اساس آن وظایف در عمل در مبنای الزام آوری شان به رویکرد الزام بواسطه حق دیگران نیز وابسته هستند. بر اساس این نگرش وظایفی در مورد اتانازی و تراحم وظایف در این مورد دارای الزام می‌شوند که مبنای الزام آنها شدیدتر باشد.

کلیدواژه‌گان: اخلاق، وظیفه‌گرویی، تعارض وظایف، اتانازی، کانت

سرآغاز

به همین دلیل او به ضرورت به عنوان مهمترین اصل دستگاه اخلاقی خود می‌اندیشد. با ضرورت او به اصولی دست می‌یابد که از امور واقع و تجربی که اموری امکانی هستند فاصله می‌گیرد. فارغ شدن از امکان سبب نیل به قانون می‌شود که دارای ضرورت و کلیت است. به نظر کانت کار مابعدالطبیعه اخلاق^۵ آن است که مفاد و اصول یک اراده محض را تبیین کند (۱).

در این میان برای تبدیل قواعد اخلاقی به قوانین اخلاقی بر پیش فرض‌های زیر تأکید می‌کند: الف) انسانها موجوداتی عاقل هستند بدین معنا که قادرند بر مبنای عقل انتخاب کنند و بر مبنای این انتخابشان عمل کنند. ب) انسانها ارزش ذاتی دارند بدین معنا که ارزش فی‌نفسه و نفسه دارند به عبارت دیگر افراد غایت هستند و نه وسیله چرا که عقل، اراده و اختیار دارند. ج) انسانها مختارند بنابراین خود، وضع‌کنندگان قانون اخلاقی خویش هستند (۱).

بحث تعارض میان وظایف از جمله مباحث مهم برای محک زدن نظریه‌های مهم اخلاقی است. در این میان نظریه‌های مبتنی بر وظیفه‌گرایی با چالش‌های مرتبط با تعارض وظایف بیش از دیگر نظریه‌ها سروکار دارند. اخلاق وظیفه‌نگر^۱ کانتی از این رو که مدعی است به نحو پیشینی وظایفی را مشخص می‌کنند که معیاری برای درستی یا نادرستی فعل است بنابراین تحلیل برای یافتن پاسخهایی در زمینه تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی^۲ بخش مهمی از نظریه آنها را تشکیل می‌دهد. کانت با پایه‌ریزی اخلاقی وظیفه‌گرا منشأ احکام و قوانین اخلاقی^۳ را عقل می‌داند که دارای سه ویژگی ضرورت، اطلاق و کلیت هستند. این ویژگی‌ها بر مبنای مطلق بودن و استثناناپذیری آنهاست. در این میان اراده خیر از این رو که منبعی برای ارزش است که فارغ از سود، عدالت^۴ یا فضیلت بوده و بی‌قید و شرط دارای ارزش بوده و نمی‌توان از آن سوء استفاده کرد، اصل مهمی برای وظیفه‌نگری است (۱).

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: farghasem0@gmail.com

اراده خیر^۶ غایتی غیرمشروط است که دیگر غایات مشروط بر اساس آن تعریف می‌شوند. بنابراین در نگرش کانت اصولاً نباید تکالیف که از احکام و قوانین عقل هستند دارای تعارض شوند اما تحلیل این موضوع بر اساس اراده خیر و تعارضاتی که از طریق منشأ الزام وظایف اخلاقی دارای اهمیت هستند. مهمترین مسئله این تحقیق بررسی این موضوع است که بر اساس نظریه اخلاقی وظیفه‌گرایی کانت چه روش یا راهکاری را می‌توان در تحلیل تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی پی گرفت. در ارتباط با موضوع حاضر پژوهش‌هایی انجام شده (۲) اما به بررسی حل تعارضات در گزاره‌های اخلاقی جدید پرداخته و در این راستا تحقیقی انجام نشده است.

نظریه وظیفه‌گرایی کانت

وظیفه‌گرایی یکی از نظریات عمده در اخلاق هنجاری^۷ است که به دلیل تکرر نظرات وظیفه‌گرا تعریف واحدی از آن وجود ندارد. معمولاً این نظریه در مقابل با غایتگرایی تعریف می‌شود یعنی نظریه‌ای است که ایجاد بهترین نتایج را ملاک درستی و وظیفه‌نمی‌داند. (۳ و ۴) اصطلاح وظیفه‌گرا واژه *Deon* یونانی گرفته شده است که *Deon* به معنای الزام و وظیفه و به معنای *Logos* شناخت و به طور کلی معنای عمل به برخی از رفتارها است که طبق اصولی هستند که از پیش تعریف شده‌اند. وظایف اموری هستند که باید از آنها پیروی کرد (۵) و (۶). نظریه کانت^۸ درباره وظیفه‌گرویی بر اساس نگرشی است که در دوره او با نظریه تجربه‌گرایان بویژه هیوم گسترش یافت. کانت با توجه به این موقعیت در پی انتقاد از نظریه‌هایی برآمد که اخلاق را صرفاً به انفعالات و تأثرات کاهش می‌دادند. کانت با رویکردی که به عقل عملی داشت، در پی حقایقی بود که بر اساس آن حسن نیت و اراده خیر ریشه در مبانی محض و مابعدالطبیعی اخلاق داشته باشند و به تبع آن بتوانند منتقد اخلاقی‌های مبتنی بر سود، لذت، احساس، مصلحت یا دوراندیشی که ریشه در طبیعت انسان است، باشند (۱ و ۷) به همین لحاظ کانت در پی مابعدالطبیعه اخلاق است که بر اساس آن در منابع اصول عملی که می‌تواند به نحو پیشینی در عقل انسان یافت شود، تحقیق کند و همچنین پایه‌های اخلاق را بر اساس آن مستحکم کند (۸). دلایلی که کانت برای مستقل بودن پایه‌های اخلاق از تجربه می‌آورد چنین است: هنگامی که مفاهیم اخلاقی را به صورت قانون و به نحو کلی بر مواردها اطلاق می‌کنیم ارزش آن باید معتبر باشد نه فقط در مورد انسان بلکه همچنین در مورد کل موجودات عاقل و نه تنها تحت شرایط ممکن بلکه به نحو ضروری و مطلق و روشن است که تجربه نمی‌تواند چنین قواعد قطعی و ضروری را فراهم آورد (۱) و اینکه اگر اصول اخلاقی از مصادیق تجربی اخذ شوند محلی برای اختیار و اراده باقی نمی‌ماند در حالیکه بحث اختیار می‌باید از ذات اختیار حاصل شود نه از واقعیات تجربی (۸).

بنابراین میان کاری که مطابق با وظیفه باشد با کاری که برای وظیفه باشد تفاوت وجود دارد. بنابراین کار مطابق با وظیفه و از روی اراده خیر اخلاقی است. «قانون برای آنکه قوت اخلاقی داشته باشد یعنی بر

اساس وظیفه قرار گیرد باید با ضرورت مطلق توأم شود» (۱). خاستگاه وظیفه همانا احترام به قانون است زیرا اراده خیر که مطلق است مطابق قانون است و به قصد احترام به قانون بروز کرده است. این احترام به قانون منشأ جدایی علیت اراده و اختیار، از علیت طبیعی است؛ زیرا تمام موجودات غیر عاقل تابع قوانین طبیعت هستند و تنها موجودات عاقل هستند که مطابق قانون عمل می‌کنند که خود واضح آن هستند.

الزام در گزاره‌های اخلاقی

تفاوت گزاره‌های حوزه عقل نظری با گزاره‌های مرتبط با عقل عملی نزد کانت چنین است که در گزاره‌های مذکور واژه "باید" بکار می‌رود. راس این موضوع را چنین تحلیل کرده است: (۱) اینکه این گزاره همراه با ضرورتی است که البته این ضرورت مستخرج از عالم خارج نیست و خاستگاه آن ذهن انسان است. (۲) نیز اینکه صورت این گزاره از تجربه فراهم نیامده است بنابراین باید با نقد عقل عملی صورت پیشینی حاکم بر این گزاره‌ها را بیابیم. (۸).

به نظر کانت در قلمرو عقل عملی^۹ که مورد بحث اخلاق است، الزام طبیعی وجود ندارد زیرا دستورات عقل فی‌نفسه دارای الزام نیستند و اگر در حوزه عمل نیز این دستورات دارای الزام نباشند، صوری و فی‌نفسه باقی می‌مانند و کارکردی اجتماعی^{۱۰} نخواهند داشت به همین اساس دستورات عقل با امر مطلق که ملاک عمل و قانون اخلاقی است، دارای الزام می‌شود: «ولی آن چگونه قانونی است که تصورش باید خواست را بدون ملاحظه‌ی اثر و نتیجه آن معین می‌کند که فعل مطلقاً و بدون هرگونه قید و شرطی خوب دانسته شود؟ من چون خواست را از هرگونه انگیزه‌ای که در پیروی از قانون ممکن است برایش دست دهد محروم کرده‌ام دیگر جز مطابقت کلی کارهایش با قانون به طور عام چیزی باقی نمی‌ماند و فقط همین مطابقت با قانون است که باید به عنوان اصل خواست به کار آید» (۱). در فرایندی که برای تبدیل قواعد اخلاقی به قانون کلی باید در نظر داشت این است که گزاره اخلاقی باید از شکل گزاره‌های امری و همراه با واژه «باید» باشد. در این صورت قانون اخلاقی با وجه "بایدی" خود در خارج عینیت و ضرورتی خواهد داشت. به نظر کانت تنها اوامر مطلق دارای این ویژگی هستند که از عقل صادر می‌شود. بنابراین اوامر مطلق اوامری هستند که اراده را از طریق خودش و برای خودش، نه برای شرایطی خاص، موجب می‌کنند. بنابراین امر مطلق امری است که هر انسانی و هر موجودی که دارای قوه عاقله است می‌تواند از آن استفاده کند (۹). به نظر کانت هر بایدی بیانگر نوعی ضرورت عمل است و قابلیت دو معنا را دارد. من یا باید چیزی را به عنوان واسطه انجام دهد اگر خواهان چیز دیگری به عنوان غایت است یا باید بدون واسطه چیز دیگری را به عنوان غایت انجام دهد و آن را بالفعل سازد. باید نخست به نظر کانت بیانگر الزام نیست بلکه این نوع بایدها فقط بیانگر توصیه‌هایی مبنی بر اتخاذ یک رویه است اگر آدمی خواهان دستیابی به یک غایت مفروض است می‌باید به الزام‌های راستین توجه کند که در حد ذات خود ضروری هستند. در این

موجود عاقل در مقام اراده واضح قانون عام پیش می‌رود. زیرا عمل اخلاقی جز با آزادی امکان ندارد و مفهوم آزادی کلید تبیین اراده است. (۱) خودآیینی محدود کننده تمام غایات ذهنی انسان است و از ناظر بودن هنجارها بر پیشبرد و ارضای امیال جلوگیری می‌کند (۱۳). به نظر کانت باید چنان رفتار کرد که اراده بتواند در عین حال خود را از راه آیین‌های رفتار و وضع قوانین عام بدانند (۱) تمام این ضابطه‌ها سبب پدید آمدن ملکوت غایات می‌شوند که در آن انسانها مانند اعضای حکومت طبیعت بوسیله قوانین متقابل مجموعه‌ای یکپارچه را تشکیل می‌دهند با این تفاوت که انسانها اشخاص قانونگذار و عاملان اخلاقی هستند. اخلاقی که از حس احترام به مطلق بودن و جهان گستر بودن قوانین اخلاقی نشأت می‌گیرد و فراهم کننده سعادت جاودان است. «هر ذات خردمند باید چنان عمل کند که گویی از راه آیینهای کردارش عضوی قانونگذار در مملکت همگانی غایات است» (۱).

وظیفه و تعارضات وظایف در گزاره‌های اخلاقی از منظر کانت

وظیفه^{۱۲} از نظر کانت عمل کردن از سر احترام به قانون اخلاقی یا همان امر مطلق است وظیفه تنها مطابقت با قانون اخلاقی نیست بلکه باید از برای قانون اخلاقی باشد بنابراین انگیزه انجام وظیفه از هر چیزی مهمتر است بنابراین برای ادای وظیفه انگیزه صرفا باید انجام دادن وظیفه باشد زیرا اگر چنین نباشد میل و تمایل انسان را به هر سویی می‌کشاند و نیات اخلاقی را خدشه دار می‌کند. در این زمینه باید توجه داشت که امیال انسانها از اختیار او خارج است اما اخلاقی بودن برای انجام وظیفه در اختیار هر موجود متعلقی است (۱۴). وظایف اخلاقی از طریق اوامر مطلق و اصل تعمیم پذیری یعنی "به قاعده‌ای عمل شود که بتوان آن را به عنوان قانون عام اراده کرد" شناخته می‌شوند «اکنون اوامر وظیفه انسان را می‌توان از این امر یگانه به عنوان اصل آنها بیرون آورد» (۱). یعنی با توجه به امر مطلق می‌توان در موقعیت‌های اخلاقی^{۱۳} وظایف شناخته می‌شوند. بر این اساس می‌توان به اصل تعمیم پذیری و اصل غایات تأکید داشت.

کانت وظیفه را به وظیفه حق و وظیفه فضیلت تقسیم می‌کند. به نظر کانت برخی از وظایف ناشی از حقوق دیگران است که ما را ملزم به کاری می‌کند که و در واقع یک اجبار خارجی را ناشی از حق دیگری بر ما وارد می‌کند. کانت این نوع از وظیفه را وظیفه حق می‌نامد. در مقابل آن وظیفه فضیلت قرار داد که ناشی از حق دیگران نیست پس اجباری بیرونی و خارجی در کار نیست بلکه اجباری از جانب خود فرد به عنوان موجودی آزاد است. انسان با اراده آزاد^{۱۴} تصمیم می‌گیرد برای کسب فضایل انسانی خود را ملزم به وظایفی کند که عقل عملی به او دستور می‌دهد (۱۵). وظیفه ناشی از حق وظیفه‌ای است که قانون گذاری خارجی برای آن ممکن است ولی قانونگذاری خارجی برای وظیفه ناشی از فضیلت ممکن نیست چون در پی غایتی است که این غایت خود یک وظیفه است اما کسی نمی‌تواند از طریق قانون گذاری

باره فقط یک امر است که بدون آنکه بر هیچ غایت دیگری که باید آن را از طریق رفتار مشخصی تحصیل کرد مبتنی یا مشروط باشد و این امر این رفتار را بی واسطه امر می‌کند. این امر هیچ ارتباطی با ماده فعل و آنچه از آن نتیجه می‌شود ندارد. بلکه فقط مرتبط با صورت اصلی است که خود فعل از آن لازم می‌آید. این همان امر مطلق است که قطعی و یقینی است (۱۰). مثالی که کانت درباره امر مطلق می‌آورد گزاره «باید راستگو باشی» است. قواعد اخلاقی که برای رفتار اخلاقی برگزیده می‌شوند باید تبدیل به قانون اخلاقی شوند یعنی دارای ضرورت و کلیت شوند زیرا دیگر مستلزم تناقض نمی‌شوند. بنابراین هر قاعده اخلاقی که بتواند از طریق امر مطلق و بدون تناقض کلی بیان شود قانون یا اصل خواهد بود (۱۱). در این فرآیند آنچه مهم است این اصل است که اخلاق آفریده ذهن نیست یعنی با یک عمل تألیفی می‌توان درک کرد که اعمال معینی وجود دارند که انجام آنها صحیح است.

از نظر کانت برای اینکه کنش اراده خیر اخلاقی باشد باید با دو معیار سازگار باشد یکی اینکه چیزی وجود ندارد که اتحادش با اراده خیر به نتیجه شر منجر شود و دیگر اینکه هیچ چیزی وجود ندارد که اتحادش با اراده خیر پدید آورنده یک مجموعه شر باشد. اراده خیر بدون قید و شرط خیر است زیرا هم خودش فی نفسه خیر است و هم سبب تحقق خیرات دیگر می‌شود بنابراین بر اساس انجام وظیفه و ادای تکلیف اخلاقی بر طبق قانون اخلاقی عمل می‌کند.

ضابطه‌های اوامر مطلق نزد کانت

اصل ذهنی اراده^{۱۱}، قاعده است و اصل عینی اراده، قانون است. بر این اساس اوامر مطلق و پیشینی اراده، اوامری هستند که هر موجود عاقلی آن را به صورت پیشینی تشخیص می‌دهد. بنابراین انسان فی نفسه غایت اخلاق، موجودی عقلانی و دارای اختیار است زیرا او قانونگذار اخلاق است. قانونی که همواره تعمیم پذیر است، صورت بندی قانون مطلق از نظر کانت چنین است: «تنها بر پایه آن آیینی رفتار کن که در عین حال بخواهی آن قانون کلی و عام باشد» (۱۲).

پس از طرح قانون کلی، کانت به صورت بندی قانون طبیعت می‌پردازد به نظر کانت عمل مورد نظر چنان باید باشد که گویی مطابق با قانون طبیعت و یک رخداد طبیعی است. یعنی علاوه بر قانون کلی آزادی که در قانون کلی است و طبق آن قانون در رابطه با هر موجود عاقلی معتبر باشد، در قانون طبیعت بیان می‌دارد که جهان طبیعت و قوانین آن نیز سازگار با اوامر مطلق است. «چنان عمل کند که گویی قاعده عمل تو قرار است به وسیله اراده تو قانون کلی طبیعت شود» (۱).

صورت بعدی از امر مطلق، ضابطه غایت بودن فی نفسه انسان است: «چنان رفتار کن تا انسانیت را چه در شخص خود و چه در شخص دیگری همیشه به عنوان یک غایت به شمار آوری و نه هرگز تنها همچون وسیله‌ای» (۱) بنابراین تنها موجود عاقل دارای چنین غایتی است که ارزش مطلق را داشته باشد بنابراین انسانها باید با یکدیگر به مثابه یک غایت رفتار کنند. ضابطه غایت بودن فی نفسه انسان بر اساس خودمختاری یا خودآیینی اراده جهت مند می‌شود یعنی هر

خارجی برای خود غایت تعیین کند چون تعیین غایت یک فعل درونی نفس است (۱۵) همچنین برخی از وظایف متعلق به حکم خود را به نحو تام تعیین می‌کنند و وظایفی هم هستند که نظر به ماهیت محدود طبیعت انسانی نمی‌توانند درجه و نوع اجرای متعلق خود را به نحو تام تعیین کنند. وظیفه تام نهی از قتل به روشنی تمام به ترک قتل حکم می‌کند. برای این وظیفه علی‌السویه یا بی‌معنا است که ترک قتل در چه شرایط و مختصات موقعیتی یا به چه مقدار صورت گیرد در عوض در وظیفه ناتمام یاری رساندن به دیگران اساساً نمی‌توان از پیش تعیین کرد که این وظیفه دقیقاً به چه ترتیب، چه اندازه و تا چه مرتبه ای باید ادا شود (۱۶).

خارجی برای خود غایت تعیین کند چون تعیین غایت یک فعل درونی نفس است (۱۵) همچنین برخی از وظایف متعلق به حکم خود را به نحو تام تعیین می‌کنند و وظایفی هم هستند که نظر به ماهیت محدود طبیعت انسانی نمی‌توانند درجه و نوع اجرای متعلق خود را به نحو تام تعیین کنند. وظیفه تام نهی از قتل به روشنی تمام به ترک قتل حکم می‌کند. برای این وظیفه علی‌السویه یا بی‌معنا است که ترک قتل در چه شرایط و مختصات موقعیتی یا به چه مقدار صورت گیرد در عوض در وظیفه ناتمام یاری رساندن به دیگران اساساً نمی‌توان از پیش تعیین کرد که این وظیفه دقیقاً به چه ترتیب، چه اندازه و تا چه مرتبه ای باید ادا شود (۱۶).

بسط نظریه وظیفه‌گرایی در تحلیل تعارضات وظایف در گزاره اخلاقی مرتبط با اتانازی

کانت علاوه بر نوع اخذ وظایف از قانون اخلاقی به تعارضاتی که در آنها پدید می‌آیند نیز ذیل ناسازگاری در تصور و ناسازگاری در جهان واقع می‌پردازد. به نظر کانت تعارضات در تصور را می‌توان از تناقضات در قانون طبیعت دریافت. اموری که آشکارا خودمتناقض هستند مانند «فلان کار را باید انجام بدهی اما انجام نده» ما در این تحقیق این موضوع را بر اساس گزاره‌های اخلاقی که درباره اتانازی مطرح است، آزمون می‌کنیم.

بسط نظریه وظیفه‌گرایی در تحلیل تعارضات وظایف در گزاره اخلاقی مرتبط با اتانازی

کانت علاوه بر نوع اخذ وظایف از قانون اخلاقی به تعارضاتی که در آنها پدید می‌آیند نیز ذیل ناسازگاری در تصور و ناسازگاری در جهان واقع می‌پردازد. به نظر کانت تعارضات در تصور را می‌توان از تناقضات در قانون طبیعت دریافت. اموری که آشکارا خودمتناقض هستند مانند «فلان کار را باید انجام بدهی اما انجام نده» ما در این تحقیق این موضوع را بر اساس گزاره‌های اخلاقی که درباره اتانازی مطرح است، آزمون می‌کنیم.

آتانازی: آتانازی به معنای مرگ در آرامش است و بطور تحت‌اللفظی به مرگ خوب یا راحت اطلاق می‌شود. این موضوع برای اولین بار در آلمان نازی بر اساس نظریه داروینیسیم و مبتنی بر قانون طبیعی بقای کامل‌ترین‌ها شکل گرفت که بر اساس آن به پزشکان و دولت‌مردان این اختیار داده شد که به رنج کشیدن افراد سالمند، معلول، مجنون یا دچار بیماری لاعلاج با مرگ خاتمه دهند. در تعریف اتانازی^{۱۵} گفته شده که نوعی مرگ، مردن، قتل یا کشتن است اما از روی رضایت، عطفوت، ترجم، شفقت که با رضایت و انتخاب خود بیمار به کمک پزشک از طریق دادن داروهای خاص یا ندادن و قطع دارو یا با وسایل، ابزارها و تجهیزات پزشکی و استعمال دارویی خاص است (۱۷).

در بحث اتانازی آنچه دارای اهمیت است بحث درخواست صریح، آزادانه و آگاهانه بیمار برای اتانازی در وجهی است که دارای بیماری لاعلاجی است که با هیچ درمانی قابل بهبودی نیست. این موضوع را می‌توان بر اساس اصل احترام برای خودآیینی بیمار که مطابق با اصول چهارگانه اخلاق پزشکی است، همراه‌استاد دانست. اما آیا این موضوع بر اساس نفعی برای بیمار توجیه می‌شود؟ یعنی صحیح بودن اتانازی به سبب نفعی است که برای بیمار در پایان دادن به رنج غیرقابل تحمل اوست که دیدگاهی فایده‌باورانه به این گزاره اخلاقی می‌دهد. بر اساس نظریه وظیفه‌گرایی کانت، گزاره ای که درباره اتانازی می‌تواند بصورت قانون کلی در بیاید چنین است:

«بیماری من لاعلاج، دردناک و بسوی مرگ است بنابراین باید زندگی را با اتانازی بپذیرم»

نتیجه‌گیری

بر اساس آنچه درباره نظریه وظیفه‌گرایی کانت بدست آمد، آنچه مدنظر کانت درباره وظایف و امور پیشینی است به معنای این نیست که تمام گزاره‌های اخلاقی را نیز از پیش در خود داشته باشد و هر گونه گزاره جدید با محتوای جدید را ناممکن بداند. به همین لحاظ برخلاف آنچه درباره غیرتجربی بودن امر اخلاقی بیان می‌شود باید توجه داشت که می‌توان بر اساس نظریه اخلاقی وظیفه‌گرایی کانت از قواعد اخلاقی متحدته بر اساس اصولی که او درباره اخذ قوانین اخلاقی از این قوانین بیان می‌دارد، بازتحلیلی از این گزاره‌ها در بحث تعارضات وظایف داشت. هر چند این بحث به گونه ای معطوف به قوانین کشورها درباره قبول یا عدم قبول اتانازی در سیستم اخلاق پزشکی آنها باشد. اهمیت این موضوع به سبب گشوده بودن بحث درباره تعارضات اخلاقی از این دست حتی در نظام‌هایی است که به وظیفه‌گرایی از نوع مطلق آن تأکید دارند.

6. Baradaran Tavakoli D, Pourramazan Z. (2019). Engineering ethics with emphasis on ethical identity. *Ethics in Science and Technology*; 14(1): 140-141. (In Persian).
7. Kant I. (2005). *Critique of practical reason*. Translated by Rahmati E. 1st ed. Tehran: Noor Al-saghalin Publication. (In Persian).
8. Raas D. (2006). *Kant's theory of ethics (explanation of the establishment of Kant's's metaphysics)*. Translated by Kamali Nejad M. 2nd ed. Iran/Tehran: Hekmat Publication. (In Persian).
9. Dupr B. (2011). 50 philosophical ideas. Translated by Poorelm M. 1st ed. Iran/Tehran: Ghatreh Publication. (In Persian).
10. Nagel T, Edwards P, Porchert DM. (2013). *Encyclopedia of ethics*. Translated by Rahmati E. 1st ed. Iran/Qom: Sofia Publication. (In Persian) .
11. Sanei Darebidi M. (1998). *Philosophy of ethics and principles of behavior*. 2nd ed. Iran/Tehran: Soroush Publication. (In Persian).
12. Hajati SM, Arefi A. (2014). Kant's moral conscientiousness in the critique plant. *Ethical Knowledge*; 5(1). (In Persian).
13. Salivan R. (2010). *Ethics in Kant's philosophy*. Translated by Fouladvand E. 1st ed. Iran/Tehran: New Design Publication. (In Persian).
14. Warburton N. (2009). *Classics of philosophy*. Translated by Olia M. 1st ed. Iran/Tehran: Ghoghnoos Publication. (In Persian).
15. Kant I. (2004). *Metaphysics of ethics: fundamentals of metaphysics teaching law (philosophy of law)*. Translated by Sanei Darrebidi M. 1st ed. Iran/Tehran: Naghsh va Negar Publication. (In Persian).
16. Otfried H. (2013). *The moral law within me is an introduction to Immanuel Kant's practical philosophy*. Translated by Mosayebi R. 1st ed. Iran/Tehran: Ney Publication. (In Persian).
17. Hemmati H. (2008). Euthanasia from the perspective of the philosophy of ethics. *Medical Law Journal*; 3(8): 175-205. (In Persian).
18. Kant I. (2009). *Ethics philosophy lessons*. Translated by Sanei Darrebidi M. 1st ed. Iran/Tehran: Naghsh O Negar Publication. (In Persian).

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش مروری با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاق امانت داری علمی رعایت و حق معنوی مولفین آثار محترم شمرده شده است.

واژه‌نامه

1. Conscientious ethics	اخلاق وظیفه‌نگر
2. Ethical propositions	گزاره‌های اخلاقی
3. Ethical rules	قوانین اخلاقی
4. Justice	عدالت
5. The metaphysics of ethics	مابعدالطبیعه اخلاق
6. Good will	اراده خیر
7. Normative ethics	اخلاق هنجاری
8. Kant theory	نظریه کانت
9. Practical intellect	عقل عملی
10. Social function	کارکرد اجتماعی
11. The mental principle of the will	اصل ذهنی اراده
12. Duty	وظیفه
13. Moral position	موقعیت اخلاقی
14. Free will	اراده آزاد
15. Euthanasia	اتانازی

References

1. Kant I. (1990). *Ethics metaphysical foundation*. Translated by Enayat H, Gheysari A. Iran/Tehran: Kharazmi Publication. (In Persian).
2. Mohammad Rezaee M. (2000). *Explanation and critique of Kant's philosophy of ethics*. 1st ed. Iran/Qom: Qom Seminary Propaganda Office Publishing Center. (In Persian).
3. Atrak H. (2010). Ethical conscientiousness. *Ethics in Science and Technology*; 5 (2): 27-36. (In Persian).
4. Iman MT, Ghafarinasab E. (2011). Ethical standards in human sciences researches. *Ethics in Science and Technology*; 6 (2):73-83. (In Persian).
5. Atrak H. (2010). The moral duty of Judge Abdul Jabbar Mu'tazili. *Ethics Journal*; 3(9). (In Persian).

